

Verwijder alle blokkades, vorm alsnog een meerderheidskabinet-Jetten (nu kan het nog)

Tom-Jan Meeus

Je kunt zeggen: het rationele centrum, het politieke midden, is aan zijn slotakte bezig. Het minderheidskabinet-Jetten als afsluiting van de naoorlogse politieke orde. Partijen die sinds WOII met respect voor elkaars verschillen coalities vormden, en nu geen schaamte meer voelen om vooral voor zichzelf op te komen.

Je kunt ook zeggen: dit zit er al een kwarteeuw aan te komen. Sinds 2002 had het land negen kabinetten, waarvan er acht tussentijds vielen. Rob Jetten leidt het tiende kabinet in 24 jaar. En de onzekere besluitvorming onder zijn leiding suggereert niet dat het midden zich bewust is van de risico's. Als ook dit kabinet te snel sneuvelt, kan de macht zomaar in handen van uiterst rechts vallen. Maar of dit scenario onvermijdelijk is?

Dit is een tijd van grote vragen en grote gevaren. Poetin voert [zijn hybride oorlog](#) in Europa op. Trump sluit een [dieseldeal](#) met Poetin. Daarna [ondermijnt](#) hij het vermogen van Oekraïne om zich tegen Russische bommen te verweren. De harde werkelijkheid: het machtigste NAVO-lid steunt opnieuw de agressor die Europa bedreigt.

Tegelijk heeft Trumps AI-agenda een chronisch [gebrek aan staatstoezicht](#) en blijkt te vaak dat de betrokken techbedrijven [geen greep](#) op hun eigen technologie hebben. Verder weten we van 6 januari 2021 dat Trump een verkiezingsnederlaag niet accepteert. Veel wijst erop dat die werkelijkheid zich [opnieuw](#) aan hem kan opdringen. Westerse regeringen doen er goed aan zich voor te bereiden op chaos en ander onheil.

Gegijzeld landsbelang

Intussen spelen ze in Den Haag nog stééds wie-met-wie. JA21 (6 procent van de stemmen) eist in ruil voor steun aan de rijksbegroting meer strengheid in het asielbeleid. De SGP (2 procent) dient uit verzet tegen de abortuspraktijk een kansloze motie van afkeuring in tijdens het debat over de onderwijsbegroting. De huid duur verkopen voor maximaal resultaat. Deelbelangen die het landsbelang gijzelen.

Arend Lijphart, de vermaarde politicoloog, [concludeerde](#) in een internationaal veel geciteerde studie uit 1999, *Patterns of Democracy*, dat een consensusdemocratie zoals die in Nederland burgers meer zeggenschap en bescherming brengt dan een meerderheidsdemocratie zoals de Franse of Amerikaanse. De consensusdemocratie is hier de regeringsvorm sinds de invoering van het algemeen kiesrecht. Bijna altijd komt het neer op middenpartijen aangevuld met één of twee flankpartijen. Perfect was het nooit (het blijft democratie), maar het land werd er ook geen rotzooi door.

De meeste kiezers zijn alleen geen politicoloog. Vooral op uiterst rechts weten partijen deze eeuw aanhang te winnen met een houding die het eigen wereldbeeld boven het consensusstreven plaatst. Onder Dilan Yesilgöz beweegt ook de VVD met die kiezers mee.

In de formatie bracht dit de VVD succes. Net als in de campagne wees ze een kabinet met Pro categorisch af. Ook inhoudelijk was ze onwrikbaar: strak begrotingsbeleid, kleinere overheid, bezuinigen op zorg en uitkeringen, behoud van de hypotheekrenteaftrek. En ze kreeg wat ze eiste.

In Den Haag is elke overwinning alleen het begin van het volgende gevecht. Wie zich in de eerste ronde te

hard opstelt, komt vanaf de tweede ronde op de koffie. December vorig jaar hoorde je al dat Yesilgöz „bloedgeld” zou betalen voor haar onwrikbaarheid. Ze overschatte ook de reikwijdte van de formatieafspraken. Een minderheidskabinet moet voor elk plan steun van de oppositie verdienen, dus die afspraken kunnen altijd sneuvelen. Het bleek toen het kabinet onder druk van Pro en de vakbonden eind september alle bezuinigingen op uitkeringen moest [intrekken](#).

In de Peilingwijzer [stond](#) de VVD die dag nog op een marginaal verlies van drie zetels. Vlak hierna kwam minister van Financiën Eelco Heinen (VVD) stemmen tekort om invoering van een vermogenswinstbelasting in box 3 te betalen. Eén peiling van Maurice de Hond (tien zetels verlies, 2 oktober) zorgde er daarna voor dat de sluimerende onvrede over de VVD-leiding een openbaar feit werd.

De Telegraaf [citeerde](#) op 9 oktober anonieme kritiek op Yesilgöz en Heinen. Maar ook – zeker zo opvallend – aanvallen vanuit de rechtervleugel op andere prominenten. Zo klaagde oud-minister Uri Rosenthal (Buitenlandse Zaken) over het gemak waarmee de fractie de bezuinigingen op uitkeringen had losgelaten: „Ruben [Brekelmans] mag op dit soort vlakken wel zijn tanden laten zien.”

Oud-staatssecretaris Fred Teeven (Justitie) raadde de partij „de oppositie” aan: „Rust in de portemonnee is beloofd, maar mensen zien het niet.” Een formule, ook door anderen bepleit, waarbij de VVD voor zichzelf kiest. Niet erg verheffend, aangezien zij als enige partij altijd meeregeerde in de periode vanaf 2021 waarin – onder de kabinetten-Rutte IV, -Schoof, en -Jetten – de huidige bestuurlijke chaos ontstond.

Partijen zijn nooit een eenheid, de VVD zeker niet, maar de meeste VVD-Kamerleden en bewindslieden lijken (*lijken*) de partijkoers [te steunen](#).

Als de vragen en gevaren echt groot zijn, is het niet gepast meer de kleinheid van het eigenbelang te blijven uitventen

Buiten de Haagse beroepspolitiek hoor je dat het beeld gelaagder is dan het lijkt. Daar is de vrees dat de VVD door slechte Statenverkiezingen volgend jaar terugvalt naar vijf of zes zetels in de Eerste Kamer, zodat ze een marginale Haagse factor wordt. De hoop is daarom dat de [nieuwe partijvoorzitter](#), oud-bankier Ton van Nimwegen, het imago van de partij kan matigen. Bij zijn aantreden schreef hij [op LinkedIn](#) dat het in de partij „soms ontbreekt” aan „vertrouwen en verbinding”. Eind augustus [zag](#) RTV Oost hem op een terras in Delden in gesprek met partijprominenten, onder wie Johan Remkes.

VVD’ers die hopen dat de partij zich onder Van Nimwegen zal matigen, zien ook dat de scheidend voorzitter van de senaatfractie, Tanja Klip-Martin, laatst in de Eerste Kamer [zei](#) dat „een stabiel midden nodig [is] om minder ruimte aan de flanken te bieden”. En ze vinden het opbeurend dat zij in de senaat wordt opgevolgd door Micky Adriaansens, die tijdens Rutte IV op Economische Zaken [soepel samenwerkte](#) met D66-kopstukken Rob Jetten en Hans Vijlbrief.

Buiten Den Haag komen de bezwaren tegen de VVD-leiding uit drie groepen. Mensen die waken over het ondernemingsklimaat benadrukken het belang van stabiel bestuur én oplossing van het stikstofvraagstuk. Mensen in de (gekrompen) liberale vleugel vinden de blokkade van Pro principieel onjuist.

Bestuurders (in gemeenten, provincies, waterschappen, het middenveld, oud-bewindslieden) willen af van alle VVD-blokkades. Hun redenering: die blokkades belemmeren de daadkracht die het land nu van Den Haag verwacht. Het zou daar moeten gaan over investeren in infrastructuur en het stroomnet, over migratie, stikstof, Schiphol, de zorgkosten, minder ambtenaren, et cetera. Een bestuur dat zich concentreert op oplossingen in plaats van wéér een cliffhanger inzake wie-met-wie.

Het vereist dat de VVD haar blokkades op samenwerking met Pro, [verhoging](#) van de staatsschuld én beperking van de hypotheekrenteaftrek openlijk intrekt. Dan ontstaat ruimte voor brede politieke oplossingen in plaats van het eindeloos problematiseren van partijpolitieke verschillen.

Als je al die punten hoort, gaan de gedachten vanzelf uit naar een reconstructie van het kabinet. Probeer alsnog een meerderheidskabinet te vormen met Pro en JA21 erbij. Verplaats het gesprek over Haagse

tactiekjes naar oplossingen. En – vooral – naar robuuste nationale zelfbescherming in een wereld van spierballenvertoon en tumult.

Het is een oplossing die D66, VVD en CDA ministersposten zou kosten. Het is ook een oplossing die druk zou leggen op de VVD-top. Maar niet alleen daar. Partijen die het land in een precaire periode willen dienen, moeten voor het landsbelang zichzelf en hun voorkeuren kleiner kunnen maken. Zo deed premier Willem Drees het al. Hij zag de VVD in 1948 ontstaan als afsplitsing van de PvdA en nam haar als PvdA-leider nog datzelfde jaar op in zijn eerste kabinet.

Geknipte videootjes

In die geest zou het kabinet-Jetten een doorstart kunnen maken. Als de VVD haar blokkades intrekt, is het logisch dat andere partijen geen nieuwe blokkades opwerpen. Niet strategisch, niet inhoudelijk. En het vereist dat alle partijen van enige omvang hun verlangen naar zelfpromotie minderen. De geknipte videootjes op de socials, de eigen plannetjes in de talkshows, die dingen.

Natuurlijk, het hoort erbij dat partijen aandacht voor zichzelf vragen. Maar als de vragen en gevaren echt groot zijn, komt er een moment dat het niet gepast meer is de kleinheid van het eigenbelang te blijven uitventen.

Deze tijd vereist politieke moed. Moed van politici die zichzelf kunnen wegcijferen omdat het landsbelang dit vraagt. Moed van politici met verschillende wereldbeelden en opvattingen die inzien dat het land even minder interesse in hun meningsverschillen heeft. Moed van politici die begrijpen dat een land met de traditie van een consensusdemocratie bij oplopende internationale spanningen beter niet kan experimenteren met een minderheidskabinet of een coalitie van vooral onervaren flankpartijen.

Moed van politici – links, rechts, midden, radicaal, gematigd – die met zelfbeheersing durven regeren. Die begrijpen dat moed ook kan doorslaan in waaghalzerij. Die weten dat zij niet moedig voor zichzelf zijn. Die de waarde van inschikkelijkheid kennen. Die inzien dat inschikkelijkheid, en niet conflict, de beste manier is om een land interne stabiliteit te bezorgen in tijden van buitenlandse turbulentie.

Maak NRC jouw voorkeursbron op Google

Bij Google kan je nu zelf aangeven welke nieuwsbronnen jij vaker wil zien in je zoekresultaten. [Meer informatie](#)

[Kies NRC als voorkeursbron](#) Melding voorkeursbron sluiten